

СУДОВА ПРАКТИКА

РІШЕННЯ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

Згідно з ч. 4 ст. 559 ЦК порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки.

Відповідно до абзацу другого п. 24 постанови пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 березня 2012 р. № 5 «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» при вирішенні таких спорів суд має враховувати, що згідно зі ст. 526 ЦК зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору. Отже, якщо кредитним договором не визначено інших умов виконання основного зобов'язання, то в разі неналежного виконання позичальником своїх зобов'язань за цим договором строк пред'явлення кредитором до поручителя вимоги про повернення отриманих у кредит коштів має обчислюватися з моменту настання строку погашення зобов'язання згідно з такими умовами, тобто з моменту настання строку виконання зобов'язання у повному обсязі або у зв'язку із застосуванням права на повернення кредиту достроково.

Судом встановлено, що за договором поруки порука припиняється, якщо кредитор у межах трирічного строку з дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя.

Із кредитних договорів вбачається, що строк виконання основного зобов'язання встановлено 14 березня 2014 р.

Апеляційний суд, відмовляючи у задоволенні позовних вимог до поручителя, керувався тим, що вимога про дострокове повернення кредиту була пред'явлена 22 січня 2009 р. (дата звернення банку до суду з позовом до іпотекодавця про звернення стягнення на предмет іпотеки), тому саме із цього часу необхідно рахувати строк, визначений ч. 4 ст. 559 ЦК для пред'явлення вимоги до поручителя.

При цьому суд не взяв до уваги, що 22 січня 2009 р. позивач пред'явив вимогу до іпотекодавця, а не до боржника, а отже, дійшов помилкового висновку про припинення поруки.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 03 грудня 2014 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за позовом публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» до Г.В.В., У.В.Ю. про стягнення заборгованості за кредитним договором за касаційною скаргою публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» на рішення апеляційного суду Сумської області від 10 вересня 2014 р.,

в с т а н о в и л а:

У березні 2014 р. публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (далі — ПАТ «Райффайзен Банк Аваль») звернулось до суду з вказаним позовом, мотивуючи вимоги тим, що 22 жовтня 2007 р. між ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», правонаступником прав та обов'язків якого є ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», та Г.В.В. було укладено генеральну кредитну угоду № 014/15-12/3017, відповідно до якої банк зобов'язувався надати позичальнику кошти загальним лімітом 37 тис. доларів США строком до 14 березня 2017 р. У рамках генеральної кредитної угоди з Г.В.В. було укладено кредитний договір №-14/15-12/2570 від 19 березня 2007 року та кредитний договір № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р.

Відповідно до кредитного договору № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. Г.В.В. було надано кредит у сумі 27 тис. доларів США зі сплатою 13 % річних строком до 14 березня 2017 р.

Відповідно до кредитного договору № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р. позичальнику було надано кредит на суму 10 тис. доларів США зі сплатою 13 % річних, строком до 14 березня 2017 р.

У забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. було укладено договір поруки № 014/15-12/2570/П від 19 березня 2007 р. з У.В.Ю., яка згідно з умова-

ми п. 3.1 укладеного договору несе солідарну відповідальність з боржником на всю суму заборгованості у відповідності до ч. ч. 1, 2 ст. 554 ЦК України.

Позичальник взятих на себе зобов'язань за кредитним договором не виконує, у зв'язку з чим позивач звернувся до майнового поручителя з позовом про звернення стягнення на предмет іпотеки в рахунок погашення заборгованості за кредитним договором, визначеної станом на 04 жовтня 2010 р.

Рішенням Зарічного районного суду м. Суми від 22 грудня 2010 р. позовні вимоги банку було задоволено та звернено стягнення на квартиру, яка належала майновому поручителю і була предметом іпотеки за кредитним договором. У жовтні 2013 р. вказане рішення суду виконане у примусовому порядку, але суми, отриманої від реалізації іпотечної квартири, не було достатньо для повного погашення існуючої заборгованості.

14 лютого 2014 р. відповідачам були направлені вимоги про дострокову сплату заборгованості за кредитними договорами, які були залишені ними без відповіді та задоволення.

Станом на 24 березня 2014 р. заборгованість перед банком по кредитному договору № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. складає: 11 791 доларів США 87 центів — сума основного боргу; 21 982 доларів США 16 центів — сума відсотків; 1 118 доларів США 74 центи — пеня за несвоєчасне погашення кредиту; 2 067 доларів США 70 центів — пеня за несвоєчасне погашення відсотків, всього 36 960 доларів США 47 центів, що еквівалентно 376 867 грн 40 коп.

По кредитному договору № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р. заборгованість складає: 7 468 доларів США 48 центів — сума відсотків; 386 доларів США 85 центів — пеня за несвоєчасне погашення кредиту; 1 453 доларів США 29 центів — пеня за несвоєчасне погашення відсотків; всього 9 308 доларів США 62 центів, що еквівалентно 94 915 грн 34 коп.

Позивач просив стягнути солідарно з відповідачів заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. у сумі 36 960 доларів США 47 центів, що відповідно до курсу НБУ станом на березня 2014 р. становить 376 867 грн 40 коп. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції, а також стягнути з Г.В.В. заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р. у сумі 9 308 доларів США 62 центів, що відповідно до курсу НБУ станом на 24 березня 2014 р. становить 94 915 грн 34 коп. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції.

Заочним рішенням Зарічного районного суду м. Суми від 03 червня 2014 р. стягнуто з Г.В.В., У.В.Ю. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. у сумі 36 960 доларів США 47 центів, що за курсом НБУ станом на 24 березня 2014 р. складає 376 867 грн 40 коп. солідарно. Стягнуто з Г.В.В. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р. у сумі 9 308 доларів США 62 центи, що за курсом НБУ станом на 24 березня 2014 р. складає 94 915 грн 34 коп. Стягнуто з Г.В.В., У.В.Ю. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції по 1 827 грн з кожного на повернення судового збору.

Рішенням апеляційного суду Сумської області від 10 вересня 2014 р. заочне рішення суду першої інстанції в частині солідарного стягнення заборгованості за кредитним договором та в частині вирішення питання про стягнення судового збору скасовано та ухвалено в цій частині нове рішення про часткове задоволення позову. Стягнуто з Г.В.В. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. у сумі 36 960 доларів США 47 центів, що за курсом Національного банку України станом на 10 вересня 2014 р. складає 477 753 грн 66 коп. У задоволенні позову ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» до У.В.Ю. відмовлено. Стягнуто з Г.В.В. на користь ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» судовий збір 3 654 грн і у дохід держави судовий збір у сумі 949 грн 15 коп. Стягнуто з ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на користь У.В.Ю. судовий збір у сумі 1 827 грн.

У касаційній скарзі ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», посилаючись на порушення судом норм матеріального та процесуального права, просить скасувати рішення апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції, виходив із того, що внаслідок неналежного виконання позичальником зобов'язань за кредитним договором утворилася кредитна заборгованість яка підлягає солідарному стягненню з боржника та поручителя.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції у частині солідарного стягнення заборгованості з У.В.Ю. та ухвалюючи у цій частині нове рішення про відмову у задоволенні позову, апеляційний суд, виходив із того, що порука з визначених ч. 4 ст. 559 ЦК України підстав припинена, оскільки кредитор скористався своїм правом на дострокове повернення всієї суми кредиту шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки, і новою датою виконання основного зобов'язання є дата звернення з вказаним позовом до суду — 22 січня 2009 р. Строк звернення з вимогами до поручителя закінчився 22 січня 2013 р., а банк звернувся з позовом до поручителя 27 березня 2014 р.

З таким висновком апеляційного суду погодитись не можна, оскільки він не ґрунтується на матеріалах справи та суперечить нормам матеріального та процесуального права.

Статтею 213 ЦПК України передбачено, що рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин.

Зазначеним вимогам закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Судом встановлено, що 22 жовтня 2007 р. між ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», правонаступником всіх прав та обов'язків якого є ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», та Г.В.В. було укладено генеральну кредитну угоду № 014/15-12/3017, відповідно до якої банк зобов'язувався надати позичальнику кошти загальним лімітом 37 тис. доларів США строком до 14 березня 2017 р. в порядку і на умовах, визначених у кредитних договорах від 19 березня 2007 р. та від 22 жовтня 2007 р., в рамках генеральної кредитної угоди з Г.В.В. було укладено кредитний договір № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. та кредитний договір № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р.

Відповідно до кредитного договору №-14/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. Г.В.В. було надано кредит у сумі 27 тис. доларів США зі сплатою 13 % річних строком до 14 березня 2017 р.

Відповідно до кредитного договору №-14/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 р. позичальнику було надано кредит на суму 10 тис. доларів США зі сплатою 13 % річних, строком до 14 березня 2017 р.

У забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором № 014/15-12/2570 від 19 березня 2007 р. було укладено договір поруки № 014/15-12/2570/п від 19 березня 2007 р. з У.В.Ю., яка згідно з умовами п. 3.1 укладеного договору взяла на себе зобов'язання нести солідарну відповідальність з боржником на всю суму заборгованості у відповідності до ч. ч. 1, 2 ст. 554 ЦК України.

Рішенням Зарічного районного суду м. Суми від 22 грудня 2010 р., залишеним без змін ухвалою апеляційного суду Сумської області від 13 квітня 2011 р., у справі за позовом ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції до іпотекодавця Г.Т.М., третя особа — Г.В.В., поданим до суду у січні 2009 р., позовні вимоги банку було задоволено: стягнуто з Г.Т.М. на користь ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» в особі Сумської обласної дирекції ВАТ «Райффайзен Банк Аваль» 444 194 грн 11 коп. за рахунок заставного майна — квартири у м. Суми житловою площею 44 кв. м, загальною площею 60,8 кв. м.

Ухвалою Зарічного районного суду м. Суми від 20 червня 2011 року виправлено арифметичну помилку у тексті рішення Зарічного районного суду м. Суми від 22 грудня 2010 р., вказано в тексті рішення суду загальну суму боргу — 351 681 грн 27 коп.

Згідно з постановою державного виконавця відділу ДВС Сумського міського управління юстиції від 09 жовтня 2013 року предмет застави реалізовано, сума коштів, отриманих від реалізації предмета застави, склала 189 018 грн 57 коп. Кошти у розмірі 171 771 грн 43 коп. перераховано за платіжним дорученням від 9 жовтня 2013 року. Залишок заборгованості склав 179 909 грн 84 коп.

Статтею 526 ЦК України передбачено, що зобов'язання має виконуватись належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог — відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 554 ЦК України у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено додаткову (субсидіарну) відповідальність поручителя.

Поручитель відповідає перед кредитором у тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків, якщо інше не встановлено договором поруки.

Г.В.В. належним чином умови кредитного договору не виконував, у зв'язку з чим станом на 24 березня 2014 р. заборгованість по кредитному договору № 014/15-12/2570/П від 19 березня 2007 р. складає 36 960 доларів США 47 центів, що відповідно до курсу НБУ станом на 24 березня 2014 року становить 376 867 грн 40 коп., заборгованість за кредитним договором № 014/15-12/3016 від 22 жовтня 2007 року складає 9 308 доларів США 62 центів, що відповідно до курсу НБУ станом на 24 березня 2014 року становить 94 915 грн 34 коп.

Як вбачається з матеріалів справи, 14 лютого 2014 р. банк звернувся до боржника та поручителя з вимогою про дострокове погашення кредитної заборгованості

Згідно з ч. 4 ст. 559 ЦК України порука припиняється після закінчення строку, встановленого в договорі поруки. У разі, якщо такий строк не встановлено, порука припиняється, якщо кредитор протягом шести місяців від дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя. Якщо строк основного зобов'язання не встановлений або встановлений моментом пред'явлення вимоги, порука припиняється, якщо кредитор не пред'явить позову до поручителя протягом одного року від дня укладення договору поруки.

Відповідно до абз. 2 п. 24 постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику застосування судами законодавства при вирішенні спорів, що виникають із кредитних правовідносин» від 30 березня 2012 року № 5 при вирішенні таких спорів суд має враховувати, що згідно зі статтею 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору. Отже, якщо кредитним договором не визначено інші умови виконання основного зобов'язання, то у разі неналежного виконання позичальником своїх зобов'язань за цим договором строк пред'явлення кредитором до поручителя вимоги про повернення отриманих у кредит коштів має обчислюватися з моменту настання строку погашення зобов'язання згідно з такими умовами, тобто з моменту настання строку виконання зобов'язання у повному обсязі або у зв'язку із застосуванням права на повернення кредиту достроково.

У п. 4.1 Договору поруки (далі — Договору) зазначено, що сторони договору встановлюють, що цей договір вступає у силу з моменту його підписання сторонами та втрачає свою дію з моменту закінчення забезпеченого ним зобов'язання. Також порука припиняється, якщо кредитор у межах трирічного терміну з дня настання строку виконання основного зобов'язання не пред'явить вимоги до поручителя (п. 4 ст. 559 ЦК України).

З кредитних договорів вбачається, що строк виконання основного зобов'язання встановлено 14 березня 2014 р.

Апеляційний суд, відмовляючи у задоволенні позовних вимог до У.В.Ю., виходив з того, що вимога про дострокове повернення кредиту була пред'явлена 22 січня 2009 р. (дата звернення банк до суду з позовом до іпотекодавця Г.Т.М. про звернення стягнення на предмет іпотеки), тому саме з цього часу необхідно рахувати строк визначений ч. 4 ст. 559 ЦК України для пред'явлення вимоги до поручителя.

При цьому суд не звернув уваги, що 22 січня 2009 року позивачем вимога була пред'явлена до іпотекодавця — Г.Т.М., а не до боржника — Г.В.В., який брав участь у розгляді справи тільки в якості третьої особи, і відповідно невірно тлумачив норми ч. 4 ст. 559 ЦК України та дійшов помилкового висновку про припинення поруки, оскільки майновий поручитель відповідає у межах вартості предмета іпотеки.

Таким чином апеляційним судом скасоване законне і обґрунтоване рішення суду першої інстанції та ухвалено нове рішення з неправильним застосуванням норм матеріального та процесуального права, тому рішення суду апеляційної інстанції підлягає скасуванню із залишенням у силі помилково скасованого рішення суду першої інстанції.

Керуючись ст. ст. 333, 339, 345 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а :

Касаційну скаргу публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» задовольнити.

Рішення апеляційного суду Сумської області від 10 вересня 2014 р. скасувати, заочне рішення Зарічного районного суду м. Суми від 03 червня 2014 р. залишити в силі.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Якщо виникнення права на спадкування залежить від доведення певних юридичних фактів, то особа може звернутися до суду із заявою про встановлення цих фактів, яка лише в разі відсутності спору розглядається за правилами окремого провадження.

Для встановлення факту належності до кола спадкоємців вимагаються відповідні документи.

Так, родинні відносини можуть підтверджуватися свідоцтвами органів реєстрації актів громадянського стану про народження, виписками із книг запису актів громадянського стану, записами в паспортах про дітей.

Зокрема, щоб підтвердити родинні відносини між спадкодавцем і спадкоємцем, треба надати суду свідоцтва про народження спадкодавця і спадкоємця, і якщо в цих свідоцтвах батьки — одні й ті самі особи, то можна стверджувати, що спадкодавець і спадкоємець — брати.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 11 лютого 2015 р.
(витяг)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за заявою М.О.В. про встановлення факту родинних відносин, заінтересована особа — Центральний відділ реєстрації актів цивільного стану Полтавського міського управління юстиції, за касаційною скаргою І.Л.В., поданою представником — З.С.В., на рішення апеляційного суду Полтавської області від 3 квітня 2013 р.,

в с т а н о в и л а:

У січні 2013 р. М.О.В. звернулася до суду з указаною вище заявою, посилаючись на те, що вона є дочкою М.В.І., який помер 4 жовтня 2007 р. Їй стало відомо про смерть рідної сестри батька — М.В.М., яка померла 17 січня 2010 р., однак для подання заяви про прийняття спадщини їй необхідно встановити факт, що М.В.М. є її тіткою, про що й просила суд у своїй заяві.

Рішенням Київського районного суду м. Полтави від 1 березня 2013 р. в задоволенні заяви М.О.В. про встановлення факту родинних відносин відмовлено.

Рішенням апеляційного суду Полтавської області від 3 квітня 2013 р. рішення суду першої інстанції скасовано, ухвалено нове рішення, яким заяву задоволено. Встановлено факт родинних відносин між М.О.В. та М.В.М., а саме, що М.О.В. є племінницею М.В.М., тобто остання є її тіткою.

У касаційній скарзі І.Л.В. в особі представника — З.С.В. просить оскаржуване рішення апеляційного суду скасувати, посилаючись на порушення судом норм матеріального й процесуального права, та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Відповідно до вимог ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відмовляючи в задоволенні заяви М.О.В., суд першої інстанції виходив із того, що остання не скористалася наданим їй нормами ст. 1268 ЦК України правом на прийняття спадщини, також не зверталась із заявою про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини в порядку, визначеному ст. 1272 ЦК України, тому встановлення факту родинних відносин між заявником та померлою М.В.М. не породжує для заявника виникнення, зміну або припинення особистих чи майнових прав.

Апеляційний суд, скасовуючи рішення суду першої інстанції та задовольняючи заяву, виходив із того, що факт родинних відносин між заявником, М.О.В., та померлою 17 січня 2010 р. М.В.М. зайшов своє підтвердження, а саме, що М.О.В. є племінницею М.В.М. і від встановлення цього юридичного факту залежать її спадкові права.

Проте такого висновку апеляційний суд дійшов із порушенням норм матеріального права та вимог процесуального закону.

Відповідно до ст. 213 ЦПК України рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин.

Зазначеним положенням закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Судом встановлено, що М.О.В., 12 травня 1970 року народження, є дочкою М.В.І., який помер 4 жовтня 2007 року. М.В.М., померла 17 січня 2010 року. Згідно з актовим записом про смерть причина смерті не встановлена, свідоцтво не видано, паспорт не здано, місце проживання померлої — м. Київ.

Стаття 1262 ЦК України встановлює другу чергу спадкоємців за законом, до яких відносяться брати та сестри спадкодавця, його баба та дід.

Вони закликаються до спадкування за обставин, передбачених ч. 2 ст. 1258 ЦК.

Якщо ж хто-небудь із спадкоємців першої черги живий і виявив бажання прийняти спадщину або прийняв її, спадкоємці другої черги до спадкування

не закликаються. Брати і сестри є спадкоємцями померлого, якщо між ними встановлені кровні родинні зв'язки, причому родинні зв'язки можуть бути як повнорідні (походження від загальних батьків), так і неповнорідні (походження від одного із батьків). Для встановлення цього факту вимагаються відповідні документи. Так, родинні відносини можуть підтверджуватися свідоцтвами органів реєстрації актів громадянського стану про народження, виписками із книг запису актів громадянського стану, записами в паспортах про дітей. Зокрема, щоб підтвердити родинні відносини між спадкодавцем і спадкоємцем — його братом, треба подати свідоцтва про народження спадкодавця і спадкоємця, і якщо в цих свідоцтвах батьки — одні й ті самі особи, то можна стверджувати, що спадкодавець і спадкоємець — брати.

Разом з тим заявником не було надано жодних з перерахованих вище доказів, отже, належні докази факту родинних відносин між М.О.В. та померлою М.В.М. відсутні.

Відповідно до вимог ст. 60 ЦПК України кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Також судом встановлено, що встановлення факту родинних відносин М.О.В. необхідно для подання заяви про прийняття спадщини, яка на думку останньої складається з квартири в м. Києві.

Проте з касаційної скарги та доданих до неї матеріалів убачається, що 12 червня 2008 року приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу К.А.В. було посвідчено договір дарування, за умовами якого М.В.М. передала безоплатно у власність, а І.Л.В. прийняла цю квартиру у власність.

Ураховуючи викладене, оскаржуване рішення суду апеляційного суду не може вважатись законним та підлягає скасуванню.

Не може залишатись в силі й рішення суду першої інстанції, яке заявник просить залишити без змін, оскільки суд не врахував, що якщо виникнення права на спадкування залежить від доведення певних юридичних фактів, то особа може звернутися до суду із заявою про встановлення цих фактів, яка лише в разі відсутності спору розглядається за правилами окремого провадження.

Проте якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження з'ясується, що має місце спір про право, суд на підставі ч. 6 ст. 235 ЦПК України залишає заяву без розгляду і роз'яснює заявникові, що він має право звернутися до суду з позовом на загальних підставах.

За таких обставин ухвалені у справі судові рішення не можуть вважатись законними й обґрунтованими, тому відповідно до ст. 338 ЦПК України вони підлягають скасуванню з передачею справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Керуючись ст. ст. 336, 338 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу І.Л.В., подану представником — З.С.В., задовольнити частково.

Рішення Київського районного суду м. Полтави від 1 березня 2013 р. та рішення апеляційного суду Полтавської області від 3 квітня 2013 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Керуючись змістом статей 60, 70 СК, майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їх спільною сумісною власністю, і в разі його поділу їх частки є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними або шлюбним договором.

Розмір часток у спільному майні і те, яке конкретно майно має бути виділене, суд визначає з урахуванням усього нажитого майна, включаючи і те, на яке за законом не може бути звернено стягнення за виконавчими документами і яке не підлягає конфіскації. Разом із цим на частку кожного з подружжя має бути виділено як майно, що підлягало опису, так і майно, що не підлягало опису. Зазначені обставини згідно зі ст. 60 ЦПК зобов'язана довести та сторона, яка посилається на них як на підставу своїх вимог чи заперечень, зокрема, поданням відповідних належних і допустимих доказів, заявленням клопотання про забезпечення позову з метою додаткового опису майна тощо.

У випадках, коли предметом позову є частка у спільній сумісній власності на неподільну річ (ч. 2 ст. 183 ЦК), на яку звертається конфіскація або стягнення на користь особи, питання про зняття арешту з цієї речі (за відсутності іншого спільного майна) вирішується відповідно до правил статей 321, 358, 364 ЦК, враховуючи, що згідно із законодавством суд вирішує спори учасників спільної власності щодо розпорядження та користування майном.

Тому не можна вважати присудження грошової чи іншої матеріальної компенсації за частку у спільній власності протиправним позбавленням права власності, якщо її неможливо виділити або поділити майно в натурі чи спільно користуватися ними.

При цьому суд з урахуванням конкретних обставин може зняти арешт із цієї речі і стягнути з позивача в дохід держави чи на користь особи грошову чи іншу матеріальну компенсацію за частку, що припадає боржнику, або залишити арешт речі, зобов'язавши відповідні територіальні органи Державної фіскальної служби України або юридичну особу виплатити позивачу відповідну частину її вартості.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 18 лютого 2015 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за позовом К.Ю.І. до К.В.В., треті особи: Амур-Нижньодніпровський відділ державної виконавчої служби Дніпропетровського міського управління юстиції, публічне акціонерне товариство «Укрсоцбанк» про зняття арешту з майна та визнання права власності за касаційною скаргою публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» на рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2014 р.,

в с т а н о в и л а:

У квітні 2014 р. К.Ю.І. звернулась до суду з указаним позовом, посилаючись на те, що з 4 вересня 1999 р. по 1 листопада 2011 р. вона перебувала у шлюбі з відповідачем.

За час перебування у шлюбі нею було набуто у власність квартиру № 74 у будинку № 36 у м. Дніпропетровську, а відповідачем — будинок № 54 у м. Дніпропетровську та земельну ділянку за цією ж адресою, а також автомобіль Ауді А6.

29 січня 2008 р. між відповідачем та публічним акціонерним товариством «Укрсоцбанк» (далі — ПАТ «Укрсоцбанк») з метою купівлі будинку № 54 у м. Дніпропетровську було укладено кредитний договір, умови якого під час їх перебування у шлюбі виконувались належним чином. Зазначала, що до розгляду справи про розірвання шлюбу між нею та відповідачем в усній формі було досягнуто згоди щодо поділу спільного сумісного майна, зокрема, їй мала залишитись квартира № 74 та автомо-

біль Ауді А6, а К.В.В. — будинок № 54 та земельна ділянка у м. Дніпропетровську.

Разом з цим, зазначений автомобіль було вилучено, арештовано та описано в рамках виконавчого провадження про стягнення з відповідача на користь ПАТ «Укрсоцбанк» кредитної заборгованості.

Ураховуючи наведене, позивачка просила визнати за нею право власності на спірний автомобіль та зняти з нього арешт, накладений Амур-Нижньодніпровським ВДВС Дніпропетровського міського управління юстиції.

Рішенням Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 28 липня 2014 р. у задоволенні позову К.Ю.І. відмовлено.

Рішенням апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2014 р. рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення. Позов К.Ю.І. задоволено частково. Знято арешт з 1/2 частини автомобіля марки Ауді А6, накладений постановою державного виконавця Амур-Нижньодніпровського відділу державної виконавчої служби Дніпропетровського міського управління юстиції від 19 серпня 2013 р., виключено цю частину з акту опису та арешту майна, складеного державним виконавцем Амур-Нижньодніпровського відділу державної виконавчої служби Дніпропетровського міського управління юстиції від 30 квітня 2014 р. Визнано за К.Ю.І. право власності на 1/2 частину вказаного автомобіля. Вирішено питання про розподіл судових витрат. У решті позовних вимог відмовлено.

У касаційній скарзі ПАТ «Укрсоцбанк», посилаючись на неправильне застосування судом норм матеріального права й порушення норм процесуального права, просить скасувати рішення апеляційного суду та залишити в силі рішення суду першої інстанції.

Касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Згідно із ч. 2 ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив із того, що підстав для визнання права власності на автомобіль Ауді А6 та зняття з нього арешту немає, оскільки між сторонами відсутній письмовий договір про поділ майна подружжя, а також цей автомобіль арештовано на підставі постанови державного виконавця, винесеної у рамках виконавчого провадження.

Скасовуючи рішення районного суду та задовольняючи частково позов, апеляційний суд виходив із того, що спірний автомобіль був набутий К.Ю.І. та К.В.В. за час перебування у шлюбі, тому це майно належить їм на праві спільної сумісної власності, а, відтак, права позивачки були порушені накладення арешту на належну їй частину майна.

Проте повністю погодитись із таким висновком апеляційного суду не можна.

Відповідно до ст. 213 ЦПК України рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує, зокрема, такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин; 5) чи слід позов задовольнити або в позові відмовити; 6) як розподілити між сторонами судові витрати.

Зазначеним вимогам закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Судами встановлено, що К.Ю.І. та К.В.В. з 4 вересня 1999 р. перебували у зареєстрованому шлюбі, який рішенням Самарського районного суду м. Дніпропетровська від 19 жовтня 2011 р. було розірвано.

29 січня 2008 р. між К.В.В. та ПАТ «Укрсоцбанк» було укладено кредитний договір, виконання якого припинено у 2010 р. та у К.В.В. виникла заборгованість, яка стягнута за рішенням Третейського суду, та виконується на підставі виконавчих листів, виданих 22 травня 2013 р. Дніпровським районним судом м. Києва, про стягнення з К.В.В. на користь ПАТ «Укрсоцбанк» заборгованості за кредитним договором у розмірі 1 947 463 грн 36 коп.

Відповідно до протоколу від 10 лютого 2010 р. про проведення аукціону по реалізації арештованого майна К.В.В. придбав автомобіль Ауді А6, 2006 р. випуску, державний номер АЕ 6190 ЕЕ, а згідно свідоцтва про право власності на нерухоме майно від 27 червня 2006 р. К.Ю.І. є власником квартири № 74 у будинку № 36 у м. Дніпропетровську.

Згідно договору купівлі-продажу від 9 січня 2008 р., укладеного між Г.Д.С. та К.В.В., останній придбав квартиру № 54 у м. Дніпропетровську, а також земельну ділянку, розташовану за цією ж адресою.

Постановою державного виконавця Амур-Нижньодніпровського районного відділу державної виконавчої служби Дніпропетровського міського

управління юстиції від 19 серпня 2013 р. на все майно, що належить боржнику К.В.В., накладено арешт, а постановою державного виконавця цього ж відділу від 28 серпня 2013 р. автомобіль Ауді А6 оголошено в розшук.

Відповідно до акту опису й арешту майна від 30 квітня 2014 р., складеного в рамках виконавчого провадження з примусового виконання зазначених вище виконавчих листів, виданих 22 травня 2013 р. Дніпровським районним судом м. Києва, автомобіль Ауді А6 було описано та на нього накладено арешт.

Вирішуючи спір, апеляційний суд виходив із того, що спірний автомобіль належить на праві спільної сумісної власності як позивачу, так і відповідачу, тобто подружжю, у рівних частках, тому порушені права позивачки підлягають захисту шляхом зняття арешту та визнання за нею право власності на цю частину майна.

При цьому апеляційний суд не врахував таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 69 СК України дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу.

Згідно з чч. 1, 2 ст. 71 СК України майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, ділиться між ними в натурі. Якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна, спір може бути вирішений судом. При цьому суд бере до уваги інтереси дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення.

Неподільні речі присуджуються одному з подружжя, якщо інше не визначено домовленістю між ними.

У ч. 2 ст. 364 ЦК України зазначено про те, якщо виділ у натурі частки із спільного майна не допускається згідно із законом або є неможливим (ч. 2 ст. 183 цього Кодексу), співвласник, який бажає виділу, має право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки. Компенсація співвласникові може бути надана лише за його згодою.

Тобто, вирішуючи питання про належність описаного та арештованого майна, слід керуватися нормами цивільного та сімейного законодавства, які діяли на час придбання майна, що регулюють право власності та його захист.

Виходячи зі змісту ст. ст. 60, 70 СК України майно, набуте подружжям за час шлюбу, є їх спільною сумісною власністю і в разі його поділу їх частки є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними або шлюбним договором.

Розмір часток у спільному майні і яке конкретно майно має бути виділене суд визначає з урахуванням усього нажитого майна, включаючи і те, на

яке за законом не може бути звернено стягнення за виконавчими документами і яке не підлягає конфіскації. Разом із цим на частку кожного з подружжя має бути виділено як майно, що підлягало опису, так і майно, що не підлягало опису. Зазначені обставини згідно зі ст. 60 ЦПК України зобов'язана довести та сторона, яка посилається на них як на підставу своїх вимог чи заперечень, зокрема, поданням відповідних належних і допустимих доказів, заявленням клопотання про забезпечення позову з метою додаткового опису майна тощо.

У випадках, коли предметом позову є частка в спільній сумісній власності на неподільну річ (ч. 2 ст. 183 ЦК України), на яку звертається конфіскація або стягнення на користь особи, питання про зняття арешту з цієї речі (за відсутності іншого спільного майна) вирішується відповідно до правил ст. ст. 321, 358, 364 ЦК України, враховуючи, що згідно із законодавством суд вирішує спори учасників спільної власності щодо розпорядження та користування майном.

Тому не можна вважати присудження грошової чи іншої матеріальної компенсації за частку у спільній власності протиправним позбавленням права власності, якщо її неможливо виділити або поділити майно в натурі чи спільно користуватися ними.

При цьому суд з урахуванням конкретних обставин може зняти арешт із цієї речі і стягнути з позивача в дохід держави чи на користь особи грошову чи іншу матеріальну компенсацію за частку, що припадає боржнику, або залишити арешт речі, зобов'язавши відповідні територіальні органи Державної фіскальної служби України або юридичну особу виплатити позивачу відповідну частину її вартості.

Апеляційний суд у порушення ст. ст. 212–214, 316 ЦПК України зазначене не врахував, не з'ясував можливість виділу частки із спільного сумісного майна подружжя та стягнення компенсації за частку, що припадає боржнику та зняв арешт з належної позивачці 1/2 частини спірного автомобіля та визнав за нею право власності на це майно з порушенням встановленого законодавством порядку, а також не встановив, яке ще майно, що набуло подружжя, не описано, але підлягало врахуванню при визначенні частки у майні кожного з подружжя.

Ураховуючи те, що фактичні обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, апеляційним судом не встановлено, його рішення не відповідає вимогам ст. 213 ЦПК України щодо законності й обґрунтованості, що в силу ст. 338 ЦПК України є підставою для його скасування з передачею справи на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Керуючись ст. ст. 336, 338 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу публічне акціонерне товариство «Укрсоцбанк» задовольнити частково.

Рішення апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 листопада 2014 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 201 ЦПК суд зобов'язаний зупинити провадження у справі в разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку цивільного судочинства.

Таким чином, необхідність зупинити провадження у справі виникає в разі, якщо неможливо прийняти рішення у цій справі до ухвалення рішення в іншій справі.

Тобто між двома справами, що розглядаються, повинен існувати тісний матеріально-правовий зв'язок. Це виражається в тому, що факти, встановлені в одній із справ, матимуть преюдиційне значення (при оцінці юридичних фактів) для іншої справи.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 01 квітня 2015 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши в судовому засіданні справу за позовом Р.Н.В. до Ж.Л.П., третя особа — Головне управління Державної міграційної служби України в Дніпропетровській області, про усунення перешкод у здійсненні права власності шляхом виселення та зняття з реєстрації; за зустрічним позовом Ж.Л.П. до Р.Н.В., треті особи: приватний нотаріус Царичанського районного нотаріального округу С.В.В., відділ Державної виконавчої служби Царичанського

районного управління юстиції, про визнання свідоцтва про придбання житлового будинку з прилюдних торгів недійсним за касаційною скаргою Р.Н.В. на ухвалу Царичанського районного суду Дніпропетровської області від 25 листопада 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 січня 2015 р.,

встановила:

У березні 2013 р. Р.Н.В. звернулася до суду з указаним позовом, посиляючись на те, що 27 червня 2012 р. нею з прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна придбано житловий будинок у с. Китайгород Царичанського району Дніпропетровської області, який раніше належав на праві власності Ж.Л.П., що підтверджується актом про проведення прилюдних торгів від 16 липня 2012 р. 9 липня 2012 р. вона отримала свідоцтво про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів та 4 березня 2013 р. здійснила державну реєстрацію свого права власності на вказаний будинок.

Зазначала, що колишній власник будинку – Ж.Л.П. – відмовляється у добровільному порядку його звільнити, чим порушує її право власності.

З урахуванням викладеного, позивач просила суд усунути перешкоди з здійсненні нею права власності на житловий будинок шляхом виселення з нього та зняття з реєстрації Ж.Л.П.

У квітні 2013 р. Ж.Л.П. звернулася до суду із зустрічним позовом та, посиляючись на ті самі обставини, вказувала, що зазначені прилюдні торги відбулися із порушенням встановлених чинним законодавством правил їх проведення, які полягають у тому, що вказаний житловий будинок не підлягав відчуженню у зв'язку із дією постанови старшого слідчого СВ Царичанського РВ ГУМВС України в Дніпропетровській області від 23 лютого 2012 р., якою заборонено незалежно від рішення про відкриття виконавчого провадження відчуження належного їй нерухомого майна.

У зв'язку із цим Ж.Л.П. просила суд визнати недійсним свідоцтво про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів, а саме спірного житлового будинку у с. Китайгород Царичанського району Дніпропетровської області, від 9 липня 2012 року.

Ухвалою Царичанського районного суду Дніпропетровської області від 25 листопада 2014 р., залишеною без змін ухвалою апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 січня 2015 р., зупинено провадження у вказаній справі до набрання законної сили рішенням суду у цивільній справі за позовом Ж.Л.П. до О.М.М., Ц.Т.В. про визнання договору позики недійсним.

У касаційній скарзі Р.Н.В., посилаючись на порушення судами норм процесуального права, просить скасувати вказані судові рішення та передати справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Касаційна скарга підлягає задоволенню з таких підстав.

Згідно із ч. 2 ст. 324 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Зупиняючи провадження у вказаній справі, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив із того, що розгляд вказаної цивільної справи неможливий до набрання законної сили рішенням суду у цивільній справі за позовом Ж.Л.П. до О.М.М., Ц.Т.В. про визнання договору позики недійсним, оскільки оскаржується договір, за неналежне виконання якого суд ухвалив рішення про стягнення боргу з Ж.Л.П. на користь кредиторів, у зв'язку з чим звернуто стягнення на нерухоме майно Ж.Л.П. — житловий будинок, і встановлені рішенням у справі про визнання договору позики недійсним обставини можуть вплинути на законність набуття Р.Н.В. нерухомого майна з прилюдних торгів.

Проте такого висновку суди дійшли із порушенням вимог процесуального закону.

З матеріалів справи вбачається, що у провадженні Царичанського районного суду Дніпропетровської області перебуває цивільна справа за позовом Ж.Л.П. до О.М.М., Ц.В.В. про визнання договору позики недійсним.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 201 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку цивільного судочинства.

Таким чином, необхідність в зупиненні провадження у справі виникає у випадку, якщо неможливо прийняти рішення у даній справі до ухвалення рішення в іншій справі. Тобто, між двома справами, що розглядаються, повинен існувати тісний матеріально-правовий зв'язок. Це виражається в тому, що факти, встановлені в одній із справ, будуть мати преюдиційне значення (при оцінці юридичних фактів) для іншої справи.

Судом встановлено, що 27 червня 2012 р. Р.Н.В. придбала з прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна спірний житловий будинок, який раніше належав на праві власності Ж.Л.П., що підтверджується актом про проведення прилюдних торгів від 16 липня 2012 року. 9 липня 2012 р. вона отримала свідоцтво про придбання нерухомого майна з прилюдних торгів та 4 березня 2013 р. здійснила державну реєстрацію свого права власності на вказаний будинок.

Отже, Р.Н.В. як законний власник спірного житлового будинку, при тому, що публічні торги, на яких вона придбала майно, вже були предметом судового розгляду та не визнані недійсними, у силу ст. ст. 321, 391 ЦК України захищає своє право власності.

Крім того, суди не звернули уваги на те, що відповідно до ч. 2 ст. 388 ЦК України майно не може бути витребувано від добросовісного набувача, якщо воно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень, тобто з дотриманням вимог закону, що встановлюють такий порядок.

Суди зазначених вимог закону не врахували та належним чином юридичні наслідки розгляду вищевказаних справ не з'ясували, зокрема ту обставину, що, вирішуючи спір про визнання договору позики недійсним, судом не будуть встановлюватись та досліджуватись обставини дотримання вимог закону при виконанні судового рішення та встановлених правил проведення торгів з реалізації спірного майна, а тому рішення у такій справі не буде встановлювати обставин правомірності чи неправомірності проведення прилюдних торгів і набуття Р.Н.В. нерухомого майна на таких торгах.

Ураховуючи наведене, оскаржувані судові рішення відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 342 ЦПК України підлягають скасуванню з передачею справи до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Керуючись ст. ст. 336, 342 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу Р.Н.В. задовольнити.

Ухвалу Царичанського районного суду Дніпропетровської області від 25 листопада 2014 р. та ухвалу апеляційного суду Дніпропетровської області від 21 січня 2015 р. скасувати, справу передати до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Відповідно до ст. 1194 ЦК особа, яка застрахувала свою цивільну відповідальність, у разі недостатності страхової виплати (страхового відшкодування) для повного відшкодування завданої нею шкоди зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням).

Оскільки відповідно до ст. 3 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (Закон) обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється як з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих унаслідок дорожньо-транспортної пригоди, так і захисту майнових інтересів страхувальників, враховуючи положення ст. 1194 ЦК, питання про відшкодування шкоди самою особою, відповідальність якої застрахована, вирішується залежно від висловленої нею згоди на таке відшкодування та виконання чи невиконання нею передбаченого ст. 33 Закону обов'язку щодо письмового надання страховику, з яким укладено відповідний договір (у передбачених випадках Моторному (транспортному) страховому бюро України (МТСБУ)), повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду встановленого зразка. У разі відсутності такої згоди завдана потерпілому шкода підлягає відшкодуванню страховиком у межах передбаченого договором страхування страхового відшкодування.

Разом із тим відповідно до ст. 20 Закону у разі ліквідації страховика за рішенням визначених законом органів обов'язки за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності виконує ліквідаційна комісія. Обов'язки страховика за такими договорами, для виконання яких у страховика, що ліквідується, недостатньо коштів та/або майна, приймає на себе МТСБУ. Виконання обов'язків у повному обсязі гарантується коштами відповідного централізованого страхового резервного фонду МТСБУ на умовах, визначених цим Законом.

При цьому відповідно до ст. 41 Закону МТСБУ за рахунок коштів фонду захисту потерпілих відшкодовує шкоду на умовах, визначених цим Законом, у разі недостатності коштів та майна страховика — учасника МТСБУ, що визнаний банкрутом та/або ліквідований, для виконання його зобов'язань за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Керуючись результатами правового аналізу зазначених норм матеріального права, обов'язок із виконання договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності покладено на страхову компанію до завершення процедури її ліквідації в особі ліквідаційної комісії, а в разі недостатності коштів/майна — на МТСБУ.

Таким чином, не можна визнати обґрунтованим висновок апеляційного суду про відмову в задоволенні позову з тих підстав, що ще не завершено процедуру ліквідації боржника, а стягнення з МТСБУ є передчасним, оскільки відповідно до ст. 92 ЦК цивільна правоздатність юридичної особи припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про

її припинення, а чи завершено процедуру банкрутства страхової компанії, чи достатньо коштів у боржника, хто саме на цей час має відповідати за зобов'язаннями — ПрАТ «УЕСК» в особі ліквідаційної комісії або МТСБУ, суд апеляційної інстанції належним чином не перевірів.

Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах
Вищого спеціалізованого суду України
з розгляду цивільних і кримінальних справ
від 08 квітня 2015 р.

(в и т я г)

Колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, розглянувши у судовому засіданні справу за позовом Г.Л.В. до Г.В.М., Приватного акціонерного товариства «Українська екологічна страхова компанія», Моторного (транспортного) страхового бюро України про відшкодування шкоди, за касаційною скаргою Г.Л.В. на рішення апеляційного суду Київської області від 10 грудня 2014 р.,

в с т а н о в и л а:

У серпні 2013 р. Г.Л.В. звернулась до суду з позовом до Г.В.М. про відшкодування шкоди, спричиненої дорожньо-транспортною пригодою (далі — ДТП). Під час судового розгляду до участі у справі були залучені приватне акціонерне товариство «Українська екологічна страхова компанія» (далі — ПрАТ «УЕСК») та Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі — МТСБУ). В результаті дорожньо-транспортної пригоди, яка сталась за участю автомобілів під керуванням позивача та відповідача, автомобілю позивача було завдано механічні пошкодження. З урахуванням уточнень до позовних вимог позивач просила суд стягнути з відповідача 32 005 грн у відшкодування матеріальної шкоди та 2 тис. грн моральної шкоди.

Рішенням Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 13 березня 2014 р. позов Г.Л.В. задоволено частково. Стягнуто з Г.В.М. на користь Г.Л.В. суму матеріальної шкоди в розмірі 32 005 грн 71 коп. Вирішено питання про розподіл судових витрат. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

Рішенням апеляційного суду Київської області від 13 травня 2014 р. рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове, яким в задоволенні позовних вимог Г.Л.В. відмовлено.

Ухвалою колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 жовтня 2014 року рішення апеляційного суду Київської області від 13 травня 2014 року в частині позовних вимог щодо відшкодування матеріальної шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, скасовано, справу в цій частині направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Рішенням апеляційного суду Київської області від 10 грудня 2014 р. рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове, яким в задоволенні позовних вимог Г.Л.В. відмовлено.

У касаційній скарзі Г.Л.В. просить рішення апеляційного суду скасувати, рішення суду першої інстанції залишити в силі, посилаючись на неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіrivши доводи касаційної скарги, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ вважає, що касаційна скарга підлягає частковому задоволенню з таких підстав.

Статтею 213 ЦПК України передбачено, що рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим.

Згідно зі ст. 214 ЦПК України під час ухвалення рішення суд вирішує такі питання: 1) чи мали місце обставини, якими обґрунтовувалися вимоги і заперечення, та якими доказами вони підтверджуються; 2) чи є інші фактичні дані (пропущення строку позовної давності тощо), які мають значення для вирішення справи, та докази на їх підтвердження; 3) які правовідносини сторін впливають із встановлених обставин; 4) яка правова норма підлягає застосуванню до цих правовідносин.

Зазначеним вимогам закону рішення апеляційного суду не відповідає.

Ухвалюючи рішення про часткове задоволення позовних вимог, суд першої інстанції виходив з того, що автомобіль позивача отримав механічні пошкодження в результаті неправомірних дій відповідача, наявність вини якого встановлена в судовому порядку, а тому він має нести відповідальність за завдані позивачу в результаті дорожньо-транспортної пригоди матеріальні збитки.

Апеляційний суд, скасувавши рішення суду першої інстанції та ухваливши нове рішення про відмову у задоволенні позову, виходив із того, що Г.Л.В. має право вимоги про відшкодування шкоди, завданої в результаті ДТП, до ПрАТ «УЕСК», в якій застраховано цивільно-правову відповідальність Г.В.М., проте страхова компанія знаходиться у процесі ліквідації, із заявою

про виплату страхового відшкодування до ліквідатора ПрАТ «УЕСК» позивач не зверталася, а вимоги про відшкодування завданої шкоди до МТСБУ є передчасними.

Проте з такими висновками апеляційного суду не можна погодитись з наступних підстав.

Судами встановлено, що 30 грудня 2011 р. о 17 годині 20 хвилин на 5 км автодороги Біла Церква – Тетіїв – Липовець – Гуменна сталась дорожньо-транспортна пригода за участю автомобіля «Volkswagen Caddy під керуванням Г.В.М. та автомобіля «Daewoo Lanos», який належить позивачу на праві приватної власності. В результаті дорожньо-транспортної пригоди автомобілю позивача було завдано механічні пошкодження на суму 32 005, 71 грн.

Із матеріалів справи вбачається, що автомобілем «Daewoo Lanos», який належить Г.Л.В., під час дорожньо-транспортної пригоди керував К.Р.В.

Відповідно до поліса обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів від 15 листопада 2011 року цивільно-правова відповідальність Г.В.М. за договором застрахована ПрАТ «УЕСК». Забезпечений транспортний засіб «Volkswagen Caddy».

Постановою Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 06 квітня 2012 р. провадження у справі про притягнення Г.В.М. до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 124 КпАП України, закрито у зв'язку з закінченням строку притягнення до адміністративної відповідальності. Зі змісту постанови суду вбачається, що Г.В.М. своїми діями порушив п. п. 2.3б, 13.1 Правил дорожнього руху України, його вина підтверджується матеріалами адміністративної справи.

Згідно зі ст. 1188 ЦК України шкода, завдана внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки, відшкодовується на загальних підставах, а саме: шкода, завдана одній особі з вини іншої особи, відшкодовується винною особою; за наявності вини лише особи, якій завдано шкоди, вона їй не відшкодовується; за наявності вини всіх осіб, діяльністю яких було завдано шкоди, розмір відшкодування визначається у відповідній частці залежно від обставин, що мають істотне значення.

Відповідно до ст. 1194 ЦК України особа, яка застрахувала свою цивільну відповідальність, у разі недостатності страхової виплати (страхового відшкодування) для повного відшкодування завданої нею шкоди зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням).

Оскільки відповідно до статті 3 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» (далі — Закон) обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності здійснюється як з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих унаслідок дорожньо-транспортної пригоди, так і захисту майнових інтересів страховальників, враховуючи положення статті 1194 ЦК, питання про відшкодування шкоди самою особою, відповідальність якої застрахована, вирішується залежно від висловленої нею згоди на таке відшкодування та виконання чи невиконання нею передбаченого статтею 33 Закону обов'язку щодо письмового надання страховику, з яким укладено відповідний договір (у передбачених випадках МТСБУ), повідомлення про дорожньо-транспортну пригоду встановленого зразка. У разі відсутності такої згоди завдана потерпілому шкода підлягає відшкодуванню страховиком у межах передбаченого договором страхування страхового відшкодування.

Таким чином, за відсутності згоди Г.В.М., цивільно-правова відповідальність якого застрахована ПрАТ «УЕСК», на відшкодування шкоди, завданої в результаті ДТП, обов'язок по відшкодуванню шкоди покладається на страховика. Судом встановлено, що ПрАТ «УЕСК» знаходиться у процедурі банкрутства.

Відповідно до ст. 20 Закону, у разі ліквідації страховика за рішенням визначених законом органів обов'язки за договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності виконує ліквідаційна комісія. Обов'язки страховика за такими договорами, для виконання яких у страховика, що ліквідується, недостатньо коштів та/або майна, приймає на себе МТСБУ. Виконання обов'язків у повному обсязі гарантується коштами відповідного централізованого страхового резервного фонду МТСБУ на умовах, визначених цим Законом.

Відповідно до ст. 41 Закону МТСБУ за рахунок коштів фонду захисту потерпілих відшкодовує шкоду на умовах, визначених цим Законом, у разі недостатності коштів та майна страховика — учасника МТСБУ, що визнаний банкрутом та/або ліквідований, для виконання його зобов'язань за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності.

Виходячи з правового аналізу вказаних норм матеріального права, обов'язок із виконання договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності покладено на страхову компанію до завершення процедури її ліквідації в особі ліквідаційної комісії, а у разі недостатності коштів/майна на МТСБУ.

Таким чином, не можна визнати обґрунтованим висновок апеляційного суду про відмову у задоволенні позову з тих підстав, що ще не завершено процедуру ліквідації боржника, а стягнення з МТСБУ є передчасним, оскільки відповідно до ст. 92 ЦК України цивільна правоздатність юридичної особи припиняється з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення. Судом апеляційної інстанції належним чином не перевірено, чи завершено процедуру банкрутства страхової компанії, чи достатньо коштів у боржника, хто саме на даний час має відповідати за зобов'язаннями — ПрАТ «УЕСК» в особі ліквідаційної комісії чи МТСБУ.

Ураховуючи те, що фактичні обставини, які мають значення для правильного вирішення справи, судом апеляційної інстанції в повному обсязі не встановлені, рішення апеляційного суду не відповідає вимогам ст. 213 ЦПК України щодо законності й обґрунтованості, що в силу ст. 338 ЦПК України є підставою для її скасування із передачею справи на новий розгляд до суду.

Керуючись ст. ст. 336, 338 ЦПК України, колегія суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ

у х в а л и л а:

Касаційну скаргу Г.Л.В. задовольнити частково.

Рішення апеляційного суду Київської області від 10 грудня 2014 р. скасувати, справу передати на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Ухвала оскарженню не підлягає.